

OLGA SERAFIMOVSKI MILENKOVIĆ
ZOV GUGUTKE
Putopisi

Urednik
Korana Borović

Copyright © Olga Serafimovski Milenković 2026.
Copyright © IK Prometej, Novi Sad 2026.

Sva prava zadržana. Kopiranje, fotokopiranje, umnožavanje i korišćenje teksta
u bilo kom obliku nije dozvoljeno bez prethodne pisane saglasnosti.

OLGA SERAFIMOVSKI MILENKOVIĆ

Zov gugutke

Putopisi

PROMETEJ
Novi Sad

U znak sećanja na roditelje i Bobana

VREMEPLOV MIRISA I UKUSA S PUTOVANJA

S putovanja nosimo toliko lepih uspomena. Ono čega se sećamo su i mirisi, ukusi. Miris mora, cvetnih livada, šuma, ukus jela i pića. Sve nas to ujedno podseća na drage nam ljude, na neobične predele, sakralna mesta, predvečerja, zalaske sunca ili svitanja.

Mirisi i ukusi koji su za mene ostali neizbrisivi su miris svežeg hleba iz furune, moje ujne sa sela u Šumadiji i uspomene na dedu koji ga spretno seče na kriške priljubivši ga na svoje grudi. Deli ga, nama deci, na jednake delove, koja užurbano uživaju jer znaju da će ih on uskoro uveseliti svojim umećima na fruli.

Miris sveže kafe i sećanje na obolelog strica koji je na poseban način kuva. Sećanja na dobrotu i tugu.

Miris bosiljka u bašti ili čaši na kredencu i sećanja na moju baku u Makedoniji. Njenog strpljenja, samodiscipline, nežnog lica i kose nalik kukuruznoj svili.

Ukus rakije, šire i vina, ali i sećanja na roditelje koji su nakon penzionisanja obrađivali svoj vinograd. Sećanja na njihovu požrtvovanost, velikodušnost i veselost.

Miris pržene pastrmke pokraj izvora Drima na Ohridu, tog dragulja, gde klizimo čamcem i osluškujemo cvrkutanje ptica pored netaknute prirode ispod manastira Sveti Naum.

Miris prženih girica – *sardinas asadas* – i sećanja na *fado* koji dopire iz neke ulice Lisabona, ili jednog restorana sa jedva nekoliko stolova u gradu Funšal, ostrva Madeire gde ceo restoran, bolje rečeno čitavo osoblje, konobari i kuvarica, izvode ove „portugalske sevdalinke“. Sećanja na muziku koja dolazi iz duše.

Ukus artičoka i sećanja na divno druženje u Rimu sa svojom sestrom i zetom. Sećanja na drevni grad, grad muzej, gde svaka zgrada piše istoriju, trijumfalnu, ali ponekad i tragičnu.

Miris lavande i sećanja na Istru, na kristalno čisto more, na zalaske sunca, ali i na Provansu, na *Eks an Provans* gde se u glavnoj ulici nižu više kafića i restorana negoli u Parizu. Gde su na sunčanoj terasi jednog od restorana ispijali vino Sezan, Edit Pijaf i Pikaso.

Miris limuna, ali i sećanja na ostrvo Majorku i jednog restorančića gde vlasnik donosi čitavu pletenu korpu limuna zato što je na tanjiru nedostajala jedna kriška.

Ukus trešanja, mog omiljenog voća, s putovanja po državi Mičigen, regionu velikih jezera. Sećanja na divne predele, ali i mesta koja odaju utisak sterilnosti i teskobe.

Miris ruma i sećanja na Kubu, na tu divnu zemlju, na te ponosne ljude, na ritam salse na svakom koraku i u svako doba dana.

Miris palačinki i sećanja na prvo zimovanje s našom neustrašivom ćerkicom koja je tamo bila zamenila bakine palačinke za carske, *kajzeršmarn* kako ih u Austriji nazivaju.

Miris topljenog sira i sećanja na snežni pokrivač na planinama oko Aroze u najvećem kantonu Švajcarske, kanto-

nu Graubinden. Sećanja na duga pešačenja i predivnu panoramu koja se pruža ispred kolibe – restorana.

Ukus zrelih kupina i sećanja na mamin kraj u brežuljastoj Šumadiji. Na kuvanje pekmeza, džema i slatkog od raznog voća kojeg je bilo u dvorištu, a i onog kraj puta. Braću ja kupine na mnogim drugim mestima, ali se nikada više neću naslađivati kao tada.

Miris voska i sećanja na crkve i manastire širom zemlje Srbije i Makedonije gde snop svetlosti pada na ikone i imaš utisak da miluje lice Svevišnjeg. Sećanja na krštenja i venčanja, na radost. Na usrdnu molitvu za oproštaj, zahvalnost i pomirenje. Ali i na prolaznost i tugu.

ČELOPEK

Da li se ljubav prema putovanju nazire još od rane mladosti? Po svemu sudeći je to kod mene bio slučaj. Pogotovo ako se uzme u obzir da je poreklo roditelja iz dva različita kraja. Srbija i Makedonija. Još kao sasvim malu put me je vodio u tada za mene daleke krajeve. Put od Beograda do sela Čelopek kraj Tetova trajao bi po čitav dan ili čitavu noć.

Šta je to što jednom detetu od pet, šest godina ostaje pritom upečatljivo? Biće da su to manje prirodne lepote, gradovi, već ljudi sa kojima se ono susreće. U prvoj liniji ljudi koji su mu najbliži. Kao na primer baka, tetka, deca iz komšiluka. Ono što takođe ostaje upečatljivo su i razni mirisi. Na primer miris bosiljka u dvorištu ili u čaši koji je baka čuvala u kući pored ikone Svetog Arhanđela. Smeštene u jednoj zastakljenoj kutiji nalik na neki prozorčić. I posle njene smrti ostalo je da stoji na zidu u stepeništu koje vodi ka podrumu. Verovatno je imala razloga što ga je upravo tamo držala. Ostavila je mojim roditeljima u amanet da tamo zauvek stoji. Roditeljima koji su nakon penzionisanja napustili Švajcarsku i naselili se u rodno selo mog oca. Niko do današnjeg dana nema hrabrosti da izvadi ikonu iz „skloništa” i stavi tamo gde joj to i dolikuje – na zidu u prijemnoj sobi. Sasušeni bosiljak iza stakla me još uvek pod-

seća na moju baku. Držala ga je ona verovatno i u drvenom, rezbarenom sanduku gde je bila smeštena odeća za njeno poslednje putovanje. Sanduk je bio uvek zaključan tako da je kod nas dece budio radoznalost. Tata je znao da zadirkuje svoju majku rečima: „Ko zna šta ti tu kriješ? Biće da su dukati.” Doduše baka je svim svojim unučićima podelila po jedan zlatnik kada su se ženili i udavali. Više od toga niko ništa nije našao. Ostao je sanduk sada prazan. U predsoblju na spratu koji će i praunuke podsećati na nju.

Onda sladunjavi miris dunje koji se širio sa ormara po celoj sobi. A tek miris pečene paprike! Pogotovo one ljute. Miris koji ostaje zadugo u nozdrvama. Mnogo godina kasnije, kada sam bila u poseti kod svoje tetke u Americi ustanovila sam da ta ista paprika može da bude spona sa svojim krajem. Tetka i njeni sinovi koji su se tamo nastanili, gajili su paprike u bašti iza prelepih kuća ispred kojih je rasla engleska trava.

Pored mirisa ostaju čoveku zanavek i neki posebni zvuci u sećanju. Zvuk gugutke na primer. Gde god da sam se našla na ovoj zemaljskoj kugli i čula taj specifičan zvuk podsećao me je na rodni kraj mog oca. *Gu gu gu*.

Jedno od prvih „putovanja” mi je ostalo urezano u sećanju. I to baš tamo kod moje bake. Prava pustolovina. Nikada više, osim možda vožnje od San Dijega do Las Vegasa i putovanje u kasnijim godina vozom po Sibiru, neće ostaviti na mene takav utisak.

Baka i njena sestra iz istog sela, a bilo ih je ukupno pet, htele su da obidu svog brata. To je bio baš pravi poduhvat.

Razdaljina mi nije poznata. Ono što znam je da je trebalo od sela Čelopeka preći susedno selo Miletino i onda preko brda spustiti se do sela Tenovo pokraj Vardara. Biće da sam imala šest godina. Baka je sve spakovala i stavila na samar magarca ili mazge, ko će ga znati. I dan danas ne znam odakle to magare.

Tako smo nas tri krenule na daleke pute, pored njiva, kuća gde se čuje lavež psa i kokodakanje kokoški. Bilo je letnje vreme. Rano ujutru. Teže je bilo naterati me da tako rano ustanem nego da kilometrima pešačim. Negde usput je baka prostrla čebence i izvadila užinu. Pohovane paprike. Pored puta bostan. Baka, pošteno čeljade, nikada ne bi nešto uzela od drugog. Ovoga puta ubra okruglu lubenicu i raseče je na tri dela. Zagledah je dugo u oči pre nego što sam parče uzela. Ispostavilo se da je to bostan njenog brata. Svaki put kada bih u budućnosti zagrizla u raspolućenu lubenicu vraćao se osećaj iz detinjstva i s tog putovanja sa bakom. Sa današnjeg gledišta neko blaženo stanje.

Takvih momenata je retko u životu. A pošto sam ih Bogu hvala doživela usuđujem se da ih sa tadašnjom situacijom poredim. Posmatrajući sve iz ove perspektive ta devojčica mi je pomalo strana. Šta li je tada mislila, osećala, čemu se nadala? Kada vratim sliku vidim jednu pegavu, crvenokosu nasmejanu devojčicu. Devojčicu koja je zagrizla u parče lubenice, crvene kao krv.

Kako bi nam život bio umnogome lepši da smo mogli da konzerviramo te momente sreće i spokojstva.

Koliko puta sam to pomislila kada sam držala svoju ćerku u naručju dok je bila beba. Taj osećaj, taj miris... Kada bi samo moglo da potraje, mislila sam tada.

No, sve se smenjuje. Utrkuju se sreća i tuga, veselost i bol, oduševljenje i razočaranje. Sve do konačnog zatvaranja kruga.

VLAŠKA

Ono što je ostalo u sećanju je pešačenje od železničke stanice Vlaškog Polja nadomak Mladenovca pa do sela Vlaške, gde je živio moj ujak. Biće da ima nekih šest kilometara seljačkog puta. Predeo je doduše prelep. Brežuljasta Šumadija! No, dete to ni ne primećuje ako je primorano da dugo hoda, pogotovo ako dolazi iz grada. Po lepom vremenu to i nekako ide. Ali kad moraš da gaziš po blatu...

Mama je pričala da je kao dete svakoga dana pešačila do škole koja je poprilično bila udaljena od njene kuće. Leti i zimi. A živeli su na kraju sela.

Lepote tog kraja sam tek u kasnijim godinama bila svesna. Sve nekako uspavano. Uz put po neka kuća. U dvorištima kokoš, na krovovima poneki golub. Tišinu prekida dozivanje ljudi i brujanje retkih traktora. Vozač obavezno usporava i pozdravlja, skidajući kapu ili šajkaču u znak poštovanja i uvek uz osmeh.

Pored puta kupine. Bereš i trpaš u usta, a one klize niz grlo. Tako slatke kupine nikada više nisam u životu jela. Ručke, pune mrlja, neretko i na našoj odeći, možda najlepšoj

koju smo imali. Fleke nisi mogao nijednim sapunom da opereš. Zato je ukus u ustima ostao zavek!

Pustolovina koja ostaje u sećanju je i čuvanje ovaca. Sada, u poodmaklim godinama bih rado to ponovila. Sada, kada ostavljam sav buran period života iza sebe. Sada, kada smo suočeni sa neskladom prirode, a i ljudi. Sada, kada mi je mir i umirenje duše jedna od najbitnijih stvari.

Kuća mog ujaka je bila, i još uvek postoji, na kraju sela. Selo je tipično drumsko, jer je najveći broj kuća oko glavnog puta. Licem uvek putu okrenuto, tako da imaš pregled ko i kada pored tvoje kuće prolazi. Oivičena tarabama. One nekako odaju osećaj spokojstva. Zašto je to tako zaista ne bih mogla da objasnim. Na njima po neka emajlirana šerpa plave ili crvene boje. Uvek na dohvat ruke ako zatreba.

U dvorištu, pored zida kuće, uz ogradu ili stazu, zasađeno cveće. Baštu moje ujne su krasili: jagorčevina, zevalice, muškatle, šarene hrizanteme, ruža puzavica. Ono što me je uveseljavalo kod moje ujne je njena vesela priroda. Njen smeh je bio tako iskren i uočljiv. Kad se ona smejala, celo njeno telo je vibriralo. A i njeni arhaični izrazi, kao na primer: *džaftara* – ženska osoba koja mnogo priča, ogovara.

Ono što me je tamo oduvek oduševljavalo je prostranstvo oko i iznad kuće. Oko kuće bašta gde se uzgajala salata i povrće. Onda ograđen deo gde su se u blatu baškarile svinje. Pored kuće obor za ovce.

Putovanje iz tog vremena koje je ostalo zarezano u sećanju je od rodnog sela moje mame do rodnog sela moje nane. Krenuli smo bili na vašar. Proleće ili leto? Znam samo da je bilo lepo vreme. Verovatno ne toliko udaljeno, ali za mene tada nezaboravno. Krenuli smo sa čezom, tim zaprežnim kolima na dva točka. Da li ju je vukao jedan ili dva konja, ne sećam se. Znam samo da je njome upravljao moj ujak. U to vreme retko ko je imao auto. Imati čezu je bila velika čast i ponos.

Šta je to što je meni ostalo tako duboko urezano u sećanju? U prvoj liniji poskakivanje na sedištu čeze ispod koga je bockao ćilim predivnih boja. Vetrić koji mi je hladio rumene obraze. I osmeh mog ujaka koji je, kada bi čuo moje ushićenje još brže poterivao konja/konje i okretao se prema meni ozarenog lica. Taj osećaj slobode, sreće, je teško opisati.

Mama je istovremeno recitovala pesmicu od čika Jove Zmaja:

*Điha, điha, četir' noge,
sve četiri krute!
Điha, điha, mi idemo
na daleke pute!...*

Tada sam imala utisak da se nalazim u nekom čarobnom svetu i da taj osećaj nikada prestati neće.

LOVČEN

Na prvo putovanje bez roditelja krenula sam negde u četvrtom razredu osnovne škole. Šezdesetih godina prošlog veka. Ovoga puta sa muzičkom sekcijom. Iako na periferiji Beograda moja škola je u to vreme bila veoma moderno opremljena.

Pošto sam odmalena volela da pevam, roditelji su me bili upisali u muzičku sekciju. To je za mene bilo pravo otkrovenje. Nov svet. Solfeđo i klavir. Instrument mi je doduše stajao na raspolaganju samo u školi. Jer retko ko je u to vreme imao klavir, barem u mom kraju. Kasnije, za nemalo tri godine kada se budemo preselili u Švajcarsku stajaće, na moju radost i u našoj kući.

U Nikšiću je trebalo nekoliko škola iz cele Jugoslavije da učestvuju na muzičkoj smotri koja se održavala na stadionu tog grada. Sam prizor je za nas učenike bio veličanstven. Tako nešto smo do tada mogli da pratimo samo na televizijskim ekranima povodom proslave Dana mladosti.

No, mnogo više od same činjenice da smo u centru pažnje, bili smo impresionirani samim putovanjem do Crne Gore. Iznad svega Lovćenom. Iako sam kao dete više puta boravila u Makedoniji kod bake i sa čardaka imala divan pogled na Šar planinu, ovo se ničim nije moglo po-

rediti. Putovali smo autobusom, uskim vijugavim putem. Levo i desno usmrtne stene samo što se ne obruše i progutaju nas. Tako je to meni tada barem delovalo. Stene kao planinski bogovi. Dan je bio blistav. No, iza svake okuke mi se činilo da vreba neka opasnost. Zatvarala bih oči i odmah potom otvarala, jer tama je prizivala crne misli. U mojoj mašti nadolazili su crni oblaci, magla se nadvijala nad stene, i u jednom trenutku odronjavanje kamenja koji zatrpava ceo autobus.

Možda nisam bila jedina koja je na to pomišljala dok smo se penjali uz taj gorostas, jer je u autobusu vladala smrtna tišina...

Lovćen. Obilazak Njegoševe zavetne crkve koja je tada još postojala. Pešačenje do samog vrha. Tog veličanstvenog prizora tada nisam bila ni svesna.

Ova crkva će sredinom sedamdesetih godina ustupiti mesto mauzoleju koji ću mnogo godina kasnije posetiti. Najvišu grobnicu na svetu, posvećenu najvećem pesniku i filozofu u Crnoj Gori, koji nam svojim delima pomaže da spoznamo naše mesto u univerzumu, da sačuvamo svoj identitet. Osećaj će sada biti intenzivniji. Biću svesnija dara prirode i uzvišenosti...

Tu, gde šetaš nebeskim svodom i dostižeš duhovne visine. Nije slučajno da ovaj vrh nazivaju i Balkanskim Olimpom koji daje snagu i moć, ali i neizmerno spokojstvo.

„Na Lovćenu Njegoš spava – najmudrija srpska glava.”

SINJE MORE

Prvi odlazak na more je usledio kada sam imala petnaestak godina. Tada sam već živela u Švajcarskoj. Uzbudjenje je bilo ogromno.

Od Hura, našeg gradića, prvo je trebalo preći planinski prevoj San Bernardina. Još tada sam bila oduševljena ovim predelima. Pogotovo što sam taj kraj donekle poznavala. Nedaleko od San Bernardina, u selu Spligen, smo jednom čitavih nedelju dana bili sa školom na rekreativnoj nastavi. Mesto koje je čak u rimsko doba spajalo sever i jug. I sam jezik koji se tamo govori – retoromanski, podseća na neka davna vremena. Na vremena kada su samardžije preko planinskih prevoja transportovale robu na svojim mazgama i volovima. Pre svega so i vino.

Ostale su u sećanju planinske kuće od kamena i drveća okupane jutarnjim suncem. Žubor potoka koji protiče kroz selo. I pogled na veštačko jezero Sufner.

Ostavljali smo polako planine iza nas koje sam upravo zbog ovog mesta i zavolela i spuštali se uskim, starim putem ka Tesinu. Kantonu koji odaje utisak da se nalaziš na moru. No, do mora je bilo potrebno prevaliti još najmanje petsto kilometra. Svi smo bili odahnuli kad smo se rešili serpentina. U to vreme nije bio još izgrađen auto-put. Te vijuge su i najiskusnijim vozačima zadavale muke.

Napokon ravnica. Ravnica, poput one u Vojvodini. Sve većom brzinom smo ostavljali gradove Lombardije iza nas. Sunce već upeklo. Sestra na zadnjem sedištu dremucka, ošamućena vrućim vetrom koji je punio čitav auto. Ja, pored tate, pratim pomno vozila ispred, a i ona iza nas. Priblžavajući se naplatnim rampama u nekoliko kolona imala sam utisak da se sve to odigrava kao u nekom američkom filmu, na putu ka Los Anđelesu.

Prešavši italijansku granicu: jugoslovensko tlo. Obavezan ručak i mali predah. Isuviše vremena nismo gubili, jer od Slovenije do Opatije je trebalo stići pre mraka. Mrak nas je na žalost već dočekaio spuštajući se ka moru. Nadvili se bili crni oblaci. Činilo se da munje hoće da raspolutaju nebo. Baš zastrašujući prizor. Ni traga ni glasa od tako željenog plavetnila. Kiša lije kao iz kabla.

Mama obgrlila sestru i izusti: „Odosmo u Sinje more”. Ništa nisam bila tada razumela. Odakle ovaj izraz? Da je Jadransko more više puta menjalo svoje ime pričali su nam kasnije meštani dok smo boravili u Biogradu na Moru. Jadran je naime sve do Prvog svetskog rata zvan Sinje more. Od koga je moja mama, koja je odrasla u brežuljastoj Šumadiji to čula, zaista ne znam.

Ceo ovaj spektakl nije dugo potrajao. Oblaci su postepeno počeli da ustupaju mesto onom plavetnilu o kome smo tako dugo maštali. Koji prizor! Sestra i ja nismo mogle da sakrijemo naše ushićenje.

Tu noć smo prespavali kod rođaka u Opatiji koji su u samom centru grada držali buregdžinicu. Stanovnicima